

Pregledni rad

DRUŠTVENO PODUZETNIŠTVO KAO IZRAVNI DOPRINOS EKONOMSKOM RAZVOJU

Vesna Cvitanović, mag. oec., viši predavač, Veleučilište VERN'
Trg bana Josipa Jelačića 3/III, 10 000 Zagreb, Hrvatska
Telefon: +385 98 237 002, e-mail: vesna.cvitanovic@email.t-com.hr

SAŽETAK

U posljednjih dvadeset godina, Hrvatska je prolazila ozbiljno tranzicijsko razdoblje u kojemu se nacionalna ekonomija morala prilagoditi tržišnom ustroju. Uvedena je kuna kao nacionalna valuta, financirani su često preplaćeni infrastrukturni projekti, a industrijska politika temeljena na očuvanju pojedinih gospodarskih grana rezultirala je kontinuiranim ulaganjem u sektore koji se, unatoč toj pomoći, nisu uspjeli sanirati.

Uravnoteženost državnog proračuna nije postignuta, a zbog kumuliranog proračunskog deficita, iz godine u godinu povećavan je javni dug. Vanjskotrgovinski deficit konstanta je svih godina promatranog razdoblja kao i nezadovoljavajući trend kretanja društvenog bruto proizvoda koji, nakon šest kriznih godina, tek krajem 2014. započinje uzlaznu putanju.

Visoka stopa nezaposlenosti radno aktivnog stanovništva, kontinuirano povećanje stope siromaštva, starosna struktura stanovništva koja Hrvatsku svrstava u pet zemalja Europske unije s najstarijom populacijom te ubrzani trend iseljavanja mladih i stručnih kadrova iz Hrvatske u posljednjih nekoliko godina, zahtijevaju učinkovita rješenja ovih društvenih i ekonomskih problema.

Društveno poduzetništvo postaje rastući fenomen na svjetskoj i europskoj gospodarskoj sceni i potvrđuje svoj izravni doprinos ekonomskom razvoju zemlje potičući zapošljavanje i društveni angažman marginaliziranih skupina u poslovnim aktivnostima kojima nije jedini cilj ostvarivanje profita, već omogućavanje sigurnih radnih mjesta, društvene dobrobiti i pozitivnih promjena u društvu, ali i okolišu. Za razliku od profitnih poduzeća, društveno poduzetništvo temelji se na trokutu ciljeva: Ljudi - Planet - Dobit.

U radu su predstavljeni primjeri iz zemlje i svijeta koji potvrđuju kontribuciju društvenog poduzetništva smanjenju nezaposlenosti, povećanju proizvodnje i vrijednosti društvenog bruto proizvoda, smanjenju fiskalnih izdataka i nejednakosti u društvu kao i doprinos psihološkim rasterećenjima pojedinaca i društvene zajednice u cjelini.

Ključne riječi: društveno poduzetništvo; marginalizirane skupine; nezaposlenost; društvena dobrobit

1. UVOD

Republika Hrvatska, kao punopravna članica Europske unije, u obvezi je ispunjavati zajedničke ciljeve Strategije Europa 2020 kombinacijom djelovanja na nacionalnoj razini i razini Europske unije. Jedan od pet strateških ciljeva Europa 2020 jest borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti pa sve važnije svjetske i europske strategije definiraju svoje gospodarske ciljeve u tom smjeru. To je učinila i Hrvatska, usvojenom „Strategijom razvoja društvenog poduzetništva za razdoblje od 2015. do 2020. godine“, prepoznajući društveno poduzetništvo kao novi oblik poduzetničke aktivnosti koji pristupa postojećim društvenim problemima na drugačiji, inovativan način i kombinirajući postojeće resurse potiče zapošljavanje, doprinosi borbi protiv siromaštva, konkurentnosti, očuvanju resursa i povećanju razine kvalitete života pojedinaca te društva u cjelini.

Društveno poduzetništvo označava način poslovanja koji ima temeljno društveni cilj, doprinosi cjelovitosti ekonomskog razvoja zemlje, lokalnih zajednica i regija potičući zapošljavanje i socijalno uključivanje marginaliziranih skupina. Riječ je o načinu poslovanja kojemu nije jedini cilj maksimiziranje profita, nego povećavanje zaposlenosti, sigurnih radnih mjesta i uključivanje ciljnih skupina na tržište rada i u koristan društveni angažman.

U literaturi se često koristi termin socijalno poduzetništvo i socijalna ekonomija, a koja je povijesno vezana uz udruge i zadruge. Datira iz 18. i 19. stoljeća kada su pojedinci, s ciljem prevladavanja teškoća koje je donijela industrijalizacija, rješenje tražili u međusobnom okupljanju u udruge i zadruge. Danas je termin „socijalno“ zamijenjen terminom „društveno“ kako bi se izbjegla konotacija vezana isključivo uz rješavanje socijalne problematike.

Značaj društvenog poduzetništva vidljiv je u 80-im godinama prošlog stoljeća jer se nacionalne ekonomije nisu mogle nositi s velikim problemima kao što su dugotrajna nezaposlenost, socijalno isključivanje, siromaštvo, glad, loši životni uvjeti u ruralnim područjima i slično. Društveno poduzetništvo najprije se pojavilo u Italiji te se potom do sredine devedesetih proširilo i na ostale europske zemlje. Godine 1989. u Parizu se održala prva konferencija o društvenoj ekonomiji sponzorirana od Europske komisije.

Godine recesije i velike financijske krize koja je 2008. godine pogodila tržište Europske unije i šire, potencirale su nove modele gospodarske aktivnosti. Zemlje razvijenog svijeta ocijenile su društveno poduzetništvo kao učinkovitu polugu u borbi protiv siromaštva, nezaposlenosti, socijalne isključenosti, gladi, neadekvatnih zdravstvenih uvjeta te platformu za očuvanje okoliša i rješavanje drugih društvenih problema koje javne institucije nisu u mogućnosti riješiti.

Društveno motivirani pojedinci željni društvenih promjena za boljitak cijelog čovječanstva postaju snaga, učinkovitost i velika nada za mijenjanjem postojećeg stanja, uvođenjem pozitivnih promjena na svim razinama i vraćanjem etike poslovanja koja je izgubljena kroz financijski sektor.

U radu su objašnjeni temeljni pojmovi vezani uz društveno poduzetništvo, analiziran je trend kretanja osnovnih socijalnih pokazatelja u Republici Hrvatskoj u proteklih deset godina: zaposlenosti, nezaposlenosti, siromaštva, broja iseljenih osoba iz Hrvatske, izvršen osvrt na usvojenu Strategiju razvoja društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2015. do 2020. godine te su navedeni dobri primjeri iz zemlje i svijeta koji potvrđuju doprinos društvenog poduzetništva većem zapošljavanju i uključivanju marginaliziranih skupina na tržište rada.

1. DRUŠTVENO PODUZETNIŠTVO – POJMOVNE ODREDNICE

Europska komisija pojmovno je definirala društvenog poduzetnika kao nositelja poduzetničke aktivnosti kojem je primarni cilj društveni utjecaj, a ne profit, koji pruža robu i usluge na tržištu na inovativan način, a ostvarenu dobit koristi prije svega za ispunjavanje društvenih ciljeva. (Vlada Republike Hrvatske, Strategija razvoja društvenog poduzetništva u Hrvatskoj, 2015., str. 6).

Na području Europske unije interes za socijalnu ekonomiju pojavio se kada je postalo očito da prevladavajući ekonomski model liberalnog kapitalizma ne može iznaći kvalitetna i održiva rješenja za rastuće probleme kao što su, među ostalima, dugotrajna nezaposlenost, socijalna isključenost i loša kvaliteta života ranjivih i marginaliziranih skupina te nejednak gospodarski razvoj ruralnih i urbanih područja. Recesija i financijska kriza koja je 2008. godine pogodila tržište Europske unije i šire, dodatno je naglasila potrebu za promišljanjem drugačijih modela gospodarskog razvoja.

U siječnju 2015., nezaposlenost u EU-28 bila je 9,8% (23,815 milijuna osoba), a posebno mladih osoba do 25 godina kojih je bilo nezaposleno 4,889 milijuna ili 21,2%. Upravo u Hrvatskoj, zajedno s Grčkom i Španjolskom, zabilježen je najviši postotak nezaposlenosti mladih i to 44,1% (Eurostat, Unemployment statistics).

U Europskoj uniji, 16% stanovništva živi ispod granice siromaštva (definirana kao 60% prosječnih mjesečnih primanja u nekoj zemlji), dok se taj postotak povećava kod zemalja koje graniče sa zemljama EU, čak do 50% kod Albanije, Kosova, (Petričević T., Poduzetništvo u službi zajednice, 2012., str. 11).

Strategijom razvoja društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2015. do 2020., društveno poduzetništvo definirano je kao „poslovanje temeljeno na načelima društvene, okolišne i ekonomske održivosti, kod kojeg se stvorena dobit/višak prihoda u cijelosti ili većim dijelom ulaže u dobrobit zajednice“. Da bi fizička ili pravna osoba stekla status društvenog poduzetnika, treba zadovoljiti određene kriterije prepoznavanja koji su definirani predmetnom Strategijom, dokazati ih svojim aktima osnivanja i poslovanja pa tek tada može podnijeti zahtjev Nadležnom tijelu za upis u Evidenciju društvenih poduzetnika. Jedino osobe koje su registrirane u Evidenciji društvenih poduzetnika imaju pravo prijavljivanja na natječaje i stjecanje prava na poticaje namijenjene društvenim poduzetnicima (Vlada Republike Hrvatske, Strategija razvoja društvenog poduzetništva u Hrvatskoj, 2015., str. 7–8)

Prema Perčin, M., socijalno poduzetništvo funkcionira po modelu trostruke bilance tri P: PEOPLE – PLANET – PROFIT. PEOPLE podrazumijeva ravnopravnost i jednake mogućnosti za sve; PLANET – zaštitu okoliša i PROFIT – financijsku održivost i ponovno investiranje profita (Perčin, M., Socijalno poduzetništvo inovacija za dobrobit čovječanstva, 2011., str. 10).

Prema Martin, L. R. & Osberg S. „socijalni poduzetnički pothvat usmjeren je na zanemareno ili ugroženo stanovništvo kojima nedostaju financijska sredstva ili politička moć da ostvare promjene u vlastitu korist. To ne znači da će socijalni poduzetnik izbjegavati profitne poduhvate. Poduhvati realizirani od strane socijalnog poduzetnika mogu ostvarivati prihode – bilo kroz neprofitno ili profitno poduzeće. Ono što razlikuje socijalno poduzetništvo od profitnog poduzetništva je prvenstveno društvena dobrobit.“ (Martin, L. R. & Osberg S., Socijalno poduzetništvo, Autonomni centar ATC, Čakovec, 2009., str.15–16).

2. SOCIJALNI POKAZATELJI U REPUBLICI HRVATSKOJ

Temeljem istraživanja koja je provela Europska komisija i objavila kao Country Report Croatia 2016, trend kretanja socijalnih pokazatelja u Republici Hrvatskoj nije ohrabrujući.

Recesija koja je u Hrvatskoj trajala šest godina, imala je za posljedicu smanjenje značajnih makroekonomskih pokazatelja pa je tako u razdoblju između 2008. i 2014. realni BDP ukupno smanjen za više od 12%. U 2014. BDP smanjen je za 0,4% u odnosu na 2013. te se tako vratio na razinu iz 2005. godine. Javni dug je na kraju kriznog razdoblja 2014. godine dosegnuo 82% vrijednosti BDP-a. U posljednjem kvartalu 2014. godine, zabilježeno je prvo povećanje vrijednosti BDP koje je nastavljeno tijekom 2015. (+1,6%) i 2016. (+2,95%) te u prvom kvartalu 2017. (2,5%). Godišnja stopa rasta BDP u 2017. godini predviđena je s 2,1%.

Od 2008. do 2016. godine, stopa nezaposlenosti u Hrvatskoj kretala se između 9% i 17%, a u 2017. godini bi trebala biti manja od 14% (European Commission, Country Report Croatia 2016, str. 1).

Krizne godine ostavile su trajne posljedice na zaposlenost svih starosnih struktura, a pogotovo mladih osoba. Stopa zaposlenosti u Hrvatskoj jedna je od najnižih u Europskoj uniji, ali se pozitivni trendovi kontinuirano bilježe od 2013. godine kada je iznosila 57,2%, da bi u 2014. godini bila ostvarena s 59,2%, a u 2015. s 60,5%. Ipak, ostvareni rezultati i dalje su ispod prosjeka EU u kojoj je zaposlenost 70,1%. Smatra se da Hrvatska može ostvariti svoj strateški cilj, stopu zaposlenosti od 65,2%, ali to će i dalje biti ispod razine drugih zemalja Europske unije (European Commission, Country Report Croatia 2016, str. 92).

Nezaposlenost označava stanje u kojem se nalazi određena osoba ili segment ukupnog radnog stanovništva koji želi raditi i aktivno traži posao, ali ga ne može pronaći po cijenama rada i uvjetima koji vladaju na tržištu (Delač, D., Makroekonomija, 2014., str. 104).

Prema podacima Eurostata, u prosincu 2016. godine stopa nezaposlenosti u EU iznosila je 8,2%, a u Hrvatskoj 11,4% čime se Hrvatska našla u grupi pet zemalja EU s najvišim stopama nezaposlenosti. Najvišu stopu imala je Grčka (23%), a zatim slijede Španjolska (18,4), Cipar (14,3%) i Italija (12,0%). (EUROSTAT, Statistics Explained, Unemployment Statistics).

Stopa rizika od siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj za 2016. godinu iznosila je 19,5% ukupnog broja stanovnika.

Tablica 3.1. Tržište rada i socijalni pokazatelji u Republici Hrvatskoj 2010. – 2015.

POKAZATELJI	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Stopa zaposlenosti (% stanovništva starosti 20 – 64)	62,1	59,8	58,1	57,2	59,2	60,5
Stopa rasta zaposlenosti (u odnosu na prethodnu godinu)	-3,8	-3,9	-3,6	-2,6	2,7	1,4
Stopa zaposlenosti žena (% ženske populacije starosti 20 – 64)	56,4	53,6	52,6	52,8	54,2	55,9
Stopa zaposlenosti muškaraca (% muške populacije starosti 20 – 64)	67,9	66,1	63,7	61,6	64,2	65,1
Stopa zaposlenosti starih radnika (% populacije starosti 55 – 64 godine)	39,1	38,2	37,5	37,8	36,2	39,3
Stopa nezaposlenosti (% aktivne populacije starosti 15 – 74)	11,7	13,7	16,0	17,3	17,3	16,6
Stopa dugogodišnje nezaposlenosti (12 mjeseci i duže)	6,6	8,4	10,2	11,0	10,1	10,3
Stopa nezaposlenih mladih osoba (starosti 15 – 24 godine)	32,4	36,7	42,1	50,0	45,5	44,6
Stopa osoba na rubu siromaštva i socijalne isključenosti (stopa u ukupnom broju stanovnika)	31,1	32,6	32,6	29,9	29,3	28,5
Stopa djece na rubu siromaštva i socijalne isključenosti (starosti 0 – 17 godina)	29,4	31,1	34,8	29,3	29,0	-

Napomena: Podaci za 2015. godinu utvrđeni su temeljem prosjeka u prva tri kvartala 2015. godine.

Izvor: Rad autora temeljen na European Commission, Country Report Croatia 2016, str. 96–97. Preuzeto s: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_croatia_en.pdf (24.07.2017.)

U razdoblju 2010. – 2014. stopa nezaposlenosti kontinuirano se povećavala da bi se taj trend blago promijenio u 2015. godini. Također, stopa dugogodišnje nezaposlenosti (12 mjeseci i duže) rasla je do 2014. godine, a potom se počela smanjivati, da bi i dalje bila iznad 10% što je posljedično dovelo do ozbiljnih društvenih poremećaja, a između ostalog i do iseljavanja iz zemlje.

U sljedećem tabelarnom pregledu vidljiva je registrirana nezaposlenost u godinama koje su prethodile krizi (2005. – 2008.) te u ostalim godinama zaključno s 2016.

Tablica 3.2. Registrirana nezaposlenost u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2006.-2016.

Godina	Broj nezaposlenih
2006.	291.616
2007.	264.446
2008.	236.741
2009.	263.174
2010.	302.425
2011.	305.333
2012.	324.323
2013.	345.112
2014.	328.187
2015.	285.906
2016.	241.860

Izvor: Rad autora na temelju podataka Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Registrirana nezaposlenost, Preuzeto s: <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tipIzvjestaja=1> (27.07.2017.)

Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, na dan 10. srpnja 2017. u Republici Hrvatskoj bilo je 210 229 registriranih nezaposlenih osoba.

Na dan 31. prosinca 2016., broj osoba u registru nezaposlenih s trajanjem nezaposlenosti duljim od 12 mjeseci iznosio je 126 973 osobe i one se kao takve nalaze u posebnoj skupini marginaliziranih osoba. (Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, e-Savjetovanja, Nacrt ključnih elemenata Europskog socijalnog fonda, str. 4–5).

U promatranom razdoblju, gotovo trećina stanovništva na rubu je siromaštva i socijalne isključenosti, a posebno dugoročno zabrinjava vrlo visoka stopa djece starosti do 17 godina koja su na rubu siromaštva. Prag rizika od siromaštva činila su primanja za jednočlano kućanstvo u visini od 25.470,00 kn, a za kućanstvo s dvije odrasle osobe i dvoje djece 53.487,00 kn. Učešće osoba koje su u 2016. godini bile na rubu siromaštva obuhvatilo je čak 28,5% stanovništva (Državni zavod za statistiku, Prvi rezultati za 2016. godinu).

Visoka nezaposlenost, strah od siromaštva i nada u kvalitetniji život i uređenije društvo, glavni su razlozi iseljavanja iz Hrvatske. Broj iseljenih osoba naročito je povećan u posljednje tri godine.

Tablica 3.3. Broj iseljenih osoba iz Hrvatske u razdoblju 2006. – 2017.

Godine	Broj osoba iseljenih u inozemstvo
2006.	7.692
2007.	9.002
2008.	7.488
2009.	9.940
2010.	9.860
2011.	12.699
2012.	12.877
2013.	15.262
2014.	20.858
2015.	29.561
2016.	36.436

Izvor: rad autora temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku, Priopćenje 2016, Preuzeto s: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/07-01-02_01_2016.htm (27.07.2017.)

U 2016. godini, čak 46,7% iseljenih iz Hrvatske bile su mlade osobe, starosti između 20 i 39 godina. (Poslovni dnevnik, Objavljeni i službeni podaci koliko se ljudi iselilo iz Hrvatske: Najviše odlaze mladi, 2017., 22. srpnja).

Razvoj društvenog poduzetništva može predstavljati jedan od učinkovitih načina zadržavanja mladih u zemlji, a što potvrđuju i rezultati GEM istraživanja, Global Entrepreneurship Monitor Report on Social Entrepreneurship (2011). Potencijal razvoja ovoga posebnog oblika poduzetničke aktivnosti nalazi se u činjenici da se upravo mlađe osobe (25 – 34 godine), najčešće visoko obrazovane, uključuju u ovu vrstu poduzetničke aktivnosti. Za stvaranje obrazovne i informativne platforme te razmjenu iskustava na nacionalnoj i internacionalnoj razini, u budućem razdoblju potrebna je jača usklađenost i koordiniranost aktivnosti državnih institucija, jedinica lokalne uprave i samouprave te akademske zajednice.

Na tržište rada teško ulaze marginalizirane skupine, a podaci o broju nezaposlenih iz pojedinih marginaliziranih skupina u 2016. godini prikazani su u Tablici 3.4.

Tablica 3.4. Broj nezaposlenih marginaliziranih osoba u Republici Hrvatskoj po skupinama na dan 31.12.2016.

Marginalizirana skupina	Broj nezaposlenih			Napomena	
	Ukupno	Muškarci	Žene	Broj	Opis
Osobe s invaliditetom	7.204	4.098	3.106	5.029	Dugotrajno nezaposleni
Liječeni ovisnici o drogama	397	320	77	64	Novoprijavljeni HZZ u 2016.
Žrtve nasilja u obitelji	269			111	Zaposleni u 2016. godini
Romska nacionalna manjina				4.516	Prošlo individualna savjetovanja
Beskućnici	1.000			420	Ukupni smještajni kapacitet
Azilanti	75	48	27		Svi imaju pravo zapošljavanja
Korisnici prava na zajamčenu minimalnu naknadu	98.062			47.168	Radno sposobne osobe (48,1%)

Izvor: rad autora temeljem podataka Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, e-Savjetovanja, Nacrt ključnih elemenata Europskog socijalnog fonda, str. 6. Preuzeto s: <https://esavjetovanja.gov.hr/Econ/MainScreen?EntityId=5592> (24.07.2017.)

Poslodavac koji zapošljava osobu s invaliditetom, odnosno osoba s invaliditetom koja se samozapošljava, ima pravo ostvariti porezne olakšice i razne novčane poticaje.

„Pravo na zajamčenu minimalnu naknadu ostvaruje svaka osoba ili kućanstvo koje nema dovoljno sredstava za podmirenje osnovnih životnih potreba, a ista nije u mogućnosti ostvariti svojim radom, primitkom od imovine ili na drugi način“. (Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, e- Savjetovanja, Nacrt ključnih elemenata Europskog socijalnog fonda, str. 6).

S obzirom na to da gotovo polovicu ove skupine čine radno sposobne osobe koje su naslonjene na redovita državna primanja, potrebno je da centri za socijalnu skrb, uredi državne uprave županija, nadležni uredi gradova i nadležne službe za zapošljavanje međusobno budu koordinirani i da svojim aktivnostima potiču i usmjeravaju uključivanje ove skupine na tržište rada te prestanak ovisnosti o socijalnim naknadama. U tom procesu socijalnog uključivanja, važna je i uloga socijalnog mentorstva koje se temelji na individualiziranom pristupu u radu s korisnicima ove skupine.

Zajedničke su osobine marginaliziranih skupina relativno niska razina obrazovanja, samopouzdanja i motivacije, prisutni zdravstveni problemi i nedostatak radnog iskustva. Slijedom toga, potrebno ih je ohrabrivati i uključivati u programe obrazovanja

odraslih s ciljem stjecanja potrebnih znanja i vještina te jačati individualizirani pristup usluga mentora.

Ulaskom marginaliziranih skupina na tržište rada ostvaruje se njihova socijalna uključenost, smanjuje rizik od siromaštva i smanjuju proračunski rashodi.

Visoka nezaposlenost, strah od siromaštva i nada u kvalitetniji život i uređenije društvo, glavni su razlozi iseljavanja iz Hrvatske. Broj iseljenih osoba naročito je povećan u posljednje tri godine, a što se može vidjeti iz sljedećeg tabličnog pregleda 3.5.

Tablica 3.5. Broj iseljenih osoba iz Hrvatske u razdoblju 2006. – 2017.

Godine	Broj osoba iseljenih u inozemstvo
2006.	7.692
2007.	9.002
2008.	7.488
2009.	9.940
2010.	9.860
2011.	12.699
2012.	12.877
2013.	15.262
2014.	20.858
2015.	29.561
2016.	36.436

Izvor: rad autora temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku, Priopćenje 2016, Preuzeto s: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/07-01-02_01_2016.htm (27.07.2017.)

U 2016. godini, 46,7% iseljenih iz Hrvatske bile su mlade osobe, starosti između 20 i 39 godina. (Poslovni dnevnik, Objavljeni i službeni podaci koliko se ljudi iselilo iz Hrvatske: Najviše odlaze mladi, 2017., 22. srpnja)

Razvoj društvenog poduzetništva može predstavljati jedan od učinkovitih načina zadržavanja mladih u zemlji, a što potvrđuju i rezultati GEM istraživanja, Global Entrepreneurship Monitor Report on Social Entrepreneurship (2011). Potencijal razvoja društvenog poduzetništva nalazi se u činjenici da se upravo mlađe osobe (25 – 34 godina), najčešće visoko obrazovne strukture, uključuju u ovu vrstu poslovne aktivnosti. Ipak, mlade osobe još uvijek nisu dovoljno informirane o društvenom poduzetništvu pa to u budućnosti treba biti zadaća državnih institucija, jedinica lokalne uprave i samouprave te akademske zajednice.

3. STRATEGIJA RAZVOJA DRUŠTVENOG PODUZETNIŠTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

U travnju 2015. godine, Vlada RH usvojila je „Strategiju razvoja društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2015. do 2020. godine“ kojoj je temeljni cilj uspostava poticajnog okruženja za promicanje i razvoj društvenog poduzetništva kako bi se smanjile regionalne razlike i osiguralo povećanje razine zaposlenosti te pravednija raspodjela i upravljanje društvenim bogatstvom. Kao posebni ciljevi, navedene su četiri mjere:

- uspostava i unapređenje zakonodavnog i institucionalnog okvira za društvene poduzetnike,
- poboljšanje dostupnosti financijskih instrumenata društvenim poduzetnicima,
- promicanje obrazovanja o značaju i ulozi društvenog poduzetništva na svim obrazovnim razinama,
- promicanje javne vidljivosti i prepoznatljivosti društvenog poduzetništva.

Za svaku od četiri navedene mjere propisane su aktivnosti, a u okviru svake aktivnosti nositelj i sunositelj aktivnosti, rok, visina sredstava, izvor financiranja i pokazatelji.

Predviđena sredstva za ovu namjenu iznose **270.650.000,00 kn**, a uglavnom se financiraju iz Europskog socijalnog fonda (Vlada Republike Hrvatske, Strategija razvoja društvenog poduzetništva u Hrvatskoj, 2015.).

Najveći iznos sredstava odnosi se na mjeru poboljšanja dostupnosti financijskih instrumenata društvenim poduzetnicima (59%), a obuhvaća aktivnosti razvoja i uspostave jedinstvenog jamstvenog mehanizma/fonda kojim bi se ulagačima smanjili rizici, a društvenim poduzetnicima olakšao pristup tržištu kapitala (24.000.000 kn); razvoj i primjena metodologije za praćenje i vrednovanje društvenog, ekonomskog i okolišnog utjecaja društvenog poduzetništva (40.000.000 kn); uspostava okvira za financiranje društvenog poduzetništva (8.000.000 kn); podrška razvoju sustava inovativnih financijskih instrumenata za poticanje društvenog poduzetništva i socijalnih inovacija (45.000.000 kn); dodjela bespovratnih sredstava društvenim poduzetnicima za zapošljavanje teže zapošljivih skupina, razvoj i unapređenje socijalnih usluga, ulaganja u socijalne inovacije, suupravljanja javnim dobrima u lokalnoj zajednici i razvoja solidarne razmjene (43.850.000 kn).

Tablica 4.1. Pregled financiranja u kunama

Mjera Aktivnost	Zakonodavni i institucionalni okvir za društvene poduzetnike	Poboljšanje dostupnosti financijskih instrumenata društvenim poduzetnicima	Promicanje obrazovanja o značaju i ulozi društvenog poduzetništva na svim razinama	Promicanje javne vidljivosti i prepoznatljivosti društvenog poduzetništva	Praćenje provedbe strategije (uključujući evaluaciju)
1.	3.000.000	24.000.000	4.000.000	4.000.000	100.000
2.	300.000	40.000.000	18.000.000	2.000.000	-
3.	200.000	8.000.000	6.000.000	2.000.000	300.000
4.	400.000	45.000.000	32.000.000	6.500.000	-
5.	100.000	43.850.000	2.000.000	2.000.000	-
6.	2.400.000	-	3.000.000	-	-
7.	3.500.000	-	6.000.000	-	-
8.	2.000.000	-	2.000.000	-	-
9.	6.000.000	-	2.000.000	-	-
UKUPNO	17.900.000	160.850.000	75.000.000	16.500.000	400.000
SVEUKUPNO		270.650.000 kn			

Izvor: rad autora temeljem podataka Vlada Republike Hrvatske, Strategija razvoja društvenog poduzetništva u Hrvatskoj, 2015., Preuzeto s: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Sjednice/2015/226%20sjednica%20Vlade/226%20-%207.pdf> (23.07.2017.)

Značajna sredstva predviđena su i za mjeru Promicanja važnosti i uloge društvenog poduzetništva kroz sve oblike obrazovanja (75.000.000 kn ili 28% ukupnog iznosa), od čega se 32.000.000 kn odnosi na potpore razvoju, uvođenju i replikaciji/skaliranju inovativnih obrazovnih programa s ciljem poticanja razvoja društvenog poduzetništva i socijalnih inovacija u ustanovama obrazovanja.

Početkom srpnja 2017. godine, u okviru Operativnog programa „Učinkoviti ljudski potencijali 2014. – 2020.“, Europski socijalni fond najavio je natječaj kao otvoreni poziv na dostavu projektnih prijedloga „Podrška socijalnom uključivanju i zapošljavanju marginaliziranih skupina“ s ciljem dobivanja bespovratnih sredstava radi podupiranja projekata kojima će se omogućiti povećanje mogućnosti zapošljavanja, umanjiti rizik od siromaštva marginaliziranih skupina, podići razina kvalitete rada s marginaliziranim skupinama, omogućiti dokvalifikacija i prekvalifikacija kao i stjecanje stručnih znanja i vještina za pripadnike ciljnih skupina u Republici Hrvatskoj. (Europski socijalni fond, Razvoj ljudskih potencijala).

Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, kao nadležno i posredničko tijelo, zaduženo je za upućivanje Poziva za dostavu projektnih prijedloga,

a na koji se mogu javiti pravne osobe s pravnim statusom: udruge; javne ustanove; zaklade ili fundacije; lokalne ili regionalne razvojne agencije; međunarodne (međuvladine) organizacije i jedinice lokalne ili regionalne samouprave koje svojim aktivnostima pomažu rješavanje problema ciljnim skupinama u Hrvatskoj: dugotrajno nezaposlenim osobama, marginaliziranim skupinama i stručnjacima javnog i civilnog sektora koji rade s pripadnicima ciljnih skupina.

Za ovu namjenu osigurana su bespovratna sredstava u ukupnom iznosu od 99.918.750,00 kn od čega 85% iznosa financira Europski socijalni fond, a 15% osigurava se iz Državnog proračuna Republike Hrvatske. Najniži iznos bespovratnih sredstava je 350.000,00 kn, a najviši 1.500.000,00 kn. Prihvatljivi troškovi mogu biti financirani u cijelosti, što znači da prijavitelji nisu u obvezi sufinancirati projekt iz vlastitih sredstava. Avansna isplata moguća je u najvišem iznosu od 40% ukupnih sredstava.

Između Republike Hrvatske i Europske komisije potpisan je Sporazum za korištenje strukturnih i investicijskih fondova Europske unije s ciljem povećanja radnih mjesta, zapošljavanja i socijalne kohezije u Hrvatskoj, u razdoblju 2014. – 2020.

Europski socijalni fond jedan je od glavnih instrumenata Europske unije usmjeren na pružanje potpora za ulaganje u jačanje ljudskog potencijala pa time i jačanje konkurentnosti europskog gospodarstva. Njime se financiraju aktivnosti koje doprinose unapređenju znanja i vještina ljudi, njihovoj lakšoj integraciji na tržište rada i učinkovitoj borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti. (Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, e-Savjetovanja, Nacrt ključnih elemenata Europskog socijalnog fonda, str. 1).

4. ZNAČAJ DRUŠTVENOG PODUZETNIŠTVA (DOBRI PRIMJERI U ZEMLJI I SVIJETU)

U Europskoj uniji, društveno poduzetništvo ima značajan utjecaj na ukupne društvene i gospodarske prilike, zapošljava više od 14,5 milijuna osoba ili 6,5% ukupne populacije i predstavlja razvojni prioritet i značajnu polugu za poticanje gospodarskog i socijalnog rasta i razvoja.

Značaj društvenog poduzetništva potvrđen je i kroz Rimsku strategiju usvojenu na konferenciji društvenih poduzetnika u Rimu 17. i 18. studenog 2014., ali i kroz dokumente Europske komisije: „Akt o jedinstvenom tržištu“ (Single Market Act) i „European Social Entrepreneurship Funds – EuSEF“. Također, Europski gospodarski i socijalni odbor (EGSO) daje visoku važnost razvoju društvenog poduzetništva. Za potrebe podrške sektora društvenog poduzetništva i EU, alocirano je 85 milijuna EUR. (Vlada Republike Hrvatske, Strategija razvoja društvenog poduzetništva u Hrvatskoj, 2015., str. 11–12).

Nakon više od desetljeća, u Velikoj Britaniji donesen je prema nekima najsustavniji zakonski okvir kojim se regulira društveno poduzetništvo u Europi, konceptualno strukturiran kao kombinacija američkog i europskog. U Velikoj Britaniji društveno poduzetništvo ima dugu tradiciju, registrirano je više od 55 000 društvenih poduzeća koja zapošljavaju više od 475 000 ljudi. Samo tvrtka John Lewis Partnership, koja je veliki britanski lanac ekskluzivnih robnih kuća, zapošljava 76 500 zaposlenika. U listopadu 2016. godine, na konferenciji koja je održana u Zagrebu na temu „Društvena poduzeća za radnu integraciju u Europskoj uniji“, Aida Salamanca, direktorica British Council, naglasila je da je društvena ekonomija jedna uspješna priča u Velikoj Britaniji i iznijela podatke kako društvena poduzeća godišnje doprinose gospodarstvu zemlje s 55 milijardi funti i da 73% tih tvrtki posluje pozitivno.

Španjolska Korporacija Mondragon zapošljava preko 83 000 radnika i primjer je najvećeg svjetskog lanca industrijskih zadruga u potpunom vlasništvu zaposlenika. Istraživanja pokazuju da je u toj korporaciji produktivnost rada 60% veća nego u drugim poduzećima zbog izuzetno visoke motiviranosti radnika. Italija, također, već dugi niz godina promovira i potiče rad društvenih poduzeća i socijalnih zadruga. U Italiji su radničke zadruge čak i u godinama krize zadržale visoku razinu zaposlenosti u odnosu na tradicionalne privatne tvrtke.

Slovenija je Zakonom o društvenom poduzetništvu definirala društveno poduzetništvo kao trajno obavljanje gospodarske djelatnosti pod posebnim uvjetima zapošljavanja, pri čemu ostvarivanje profita nije jedini i najbitniji cilj poslovanja. (Petričević, T. Poduzetništvo u službi zajednice, 2012.).

U Španjolskoj, zemlji s najvećom stopom nezaposlenosti, zaposlenost u zadrugama je između 2008. i 2012. godine pala za 9%, dok je privatni sektor zabilježio dvostruko veći pad nezaposlenosti od 19%.

Hrvatska je zemlja tranzicije i tržišni ekonomski procesi još su uvijek u početnim fazama razvoja pa vezano uz to i razvoj društvenog poduzetništva.

Društveni poduzetnici u Hrvatskoj djeluju kao organizacije civilnoga društva: udruge, zadruge, trgovačka društva. Broj udruga u RH neprestano raste, a u veljači 2015. u Registru udruga bilo je upisano preko 52.000 udruga. Zadruge također imaju jak potencijal kao jedan od instrumenata gospodarskog i lokalnog razvoja, a posebno socijalne zadruge koje pomažu socijalno ugroženim osobama, nemoćnim i osobama u teškim životnim situacijama. Poseban model zadrugarstva je braniteljska socijalno-radna zadruga koja djeluje s ciljem zdravstvene rehabilitacije i brže reintegracije njezinih članova u društvo i na tržište rada. (Vlada Republike Hrvatske, Strategija razvoja društvenog poduzetništva u Hrvatskoj, 2015., str. 17–18).

Iako u Hrvatskoj postoji duga tradicija zadrugarstva, starija od 150 godina, još uvijek ne postoji visoka razvijenost društvenog poduzetništva. Prema podacima Evidencije zadruga i zadružnih saveza Hrvatskog centra za zadružno poduzetništvo, na dan 31.12.2016. godine, u Republici Hrvatskoj evidentirano je 1.218 aktivnih zadruga koje okupljaju ukupno 20.483 zadrugara te zapošljavaju 2.595 osoba. Iako su rasprostranjene u svim gospodarskim sektorima, najveći broj zadruga (501) pripada sektoru poljoprivrede i šumarstva, a najmanji broj zadruga (39) nalazi se u sektoru

ribarstva. Ukupno su ostvarile prihod u iznosu od 1.627.127.978,00 kn što je 0,5% BDP ostvarenog u 2016. godini (343,195 mlrd kn). (Hrvatski centar za zadružno poduzetništvo, 2017.)

Dobri primjeri hrvatskog društvenog poduzetništva potvrđuju pozitivan trend kretanja ove posebne poduzetničke aktivnosti.

Slijedom toga, treba spomenuti:

- Autonomni centar – ACT iz Čakovca koji radi na razvoju civilnog društva i koji je do sada pružio pomoć pri osnivanju četiri društvena poduzeća, socijalna zadruga Humana Nova iz Čakovca koja zapošljava osobe s invaliditetom i druge marginalizirane skupine kroz proizvodnju i prodaju tekstilnih proizvoda od recikliranog materijala.
- Socijalna zadruga NEOS iz Osijeka od 2003. godine bavi se svim oblicima borbe protiv ovisnosti o drogama i drugim opojnim sredstvima, alkoholu te kockanju i klađenju, a u službi je uključivanja bivših ovisnika u normalne radne i životne procese s ciljem njihove uspješne resocijalizacije.
- Udruga RODA – Roditelji u akciji, djeluje od 2001. godine s misijom mijenjanja društva u društvo odgovorno prema djeci, roditeljima i obiteljima, a 2012. godine je prepoznato kao najbolje društveno poduzetništvo.
- Udruga DUPINOV SAN iz Zagreba ima cilj promicanja ekološke svijesti, zaštite okoliša i maritimne baštine te održivog razvoja Jadranskog mora i otoka.
- Udruga Alfa Albona iz Labina udruga je mladih ljudi koja pruža informacije, edukaciju i poticaj mladima da postanu nosioci aktivnosti usmjerenih razvoju i dobrobiti društva na lokalnoj i regionalnoj razini.

6. ZAKLJUČAK

Društvo u kojem danas živimo suočeno je s brojnim gospodarskim, socijalnim, kulturološkim i ekološkim problemima koji su radi ubrzane globalizacije došli do izražaja zadnjih dvadeset godina, a posebno u razdoblju 2009. – 2014. zbog svjetske gospodarske krize. Sve je veći jaz između bogatih i siromašnih pa segment marginaliziranih skupina svakodnevno vodi borbu za preživljavanjem.

Danas je društveno poduzetništvo prisutno u svim dijelovima svijeta i predstavlja oblik poslovne aktivnosti kojemu je temeljni cilj stvaranje pozitivnog utjecaja na društvo i okoliš, razvoj civilnog društva te borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti pa se društvenog poduzetnika može smatrati partnerom tijelima državne i lokalne vlasti u ostvarivanju društvenih ciljeva.

U svojem poslovanju, društveni poduzetnici susreću se s brojnim poteškoćama, osobito u području izvora financijskih sredstava. Ne postoji dovoljno znanja

potrebnih za pokretanje poslovanja, upravljanje poslovnim procesima za opstanak na tržištu pa im je neophodna potpora javnog sektora.

S ciljem razvoja društvenog poduzetništva, Vlada Republike Hrvatske usvojila je Strategiju razvoja društvenog poduzetništva za razdoblje od 2015. do 2020. s ciljem da se pri provedbi svih mjera i aktivnosti vodi računa o promicanju jednakih mogućnosti i socijalne uključenosti, a osobito ranjivih i marginaliziranih skupina.

Prilike za razvoj društvenog poduzetništva u Hrvatskoj nalaze se u strateškim odrednicama Europske unije koja potiče njegov razvoj, jačanju društvene svijesti o potrebi promišljanja alternativnih gospodarskih modela poslovanja, intenzivnom inovatorstvu koje pridonosi razvoju društvenog poduzetništva širom svijeta i u Hrvatskoj, razvoju međunarodne suradnje, umrežavanju i razmjeni informacija i znanja na svim razinama. Priliku za razvoj predstavlja i sustavna financijska potpora kroz europske fondove i programe te rastuća svjesnost o važnosti društvenog poduzetništva kod državnih, regionalnih, lokalnih i obrazovnih institucija.

Sinergija pozitivnog djelovanja svih institucionalnih dionika i donositelja odluka na svim razinama, preduvjet je dugoročno održivog razvoja društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj i izgradnje pravednijeg, tolerantnijeg, humanijeg i prosperitetnijeg društva.

SOCIAL ENTREPRENEURSHIP AS CONTRIBUTION TO ECONOMIC DEVELOPMENT

Vesna Cvitanović, MA in Economics, Senior Lecturer, University of Applied Sciences
VERN'

Trg bana Josipa Jelačića 3/III, 10 000 Zagreb, Croatia

Telephone: +385 98 237 002, e-mail: vesna.cvitanovic@email.t-com.hr

ABSTRACT

In the last twenty years, Croatia has been passing through a serious transition period in which the national economy had to adapt to market structure. Kuna was introduced as the national currency, often overpaid infrastructure projects were funded and industrial policy based on the preservation of certain sectors of the economy has resulted in continuous investments in sectors which, despite the assistance, have not been consolidated.

The state budget has not been balanced and has led to increased public debt due to accumulated budget deficit. The foreign trade deficit has been a constant for years as well as the unsatisfactory trend in gross domestic product. The high unemployment rate of the economically active population, continuous increase in the poverty rate, age structure of the population which places Croatia in five EU countries with the oldest population and the rapid trend of young people and professionals migrating in the last few years require effective solutions to these social and economic problems.

Social entrepreneurship is becoming a growing phenomenon in the global and European economic scene and confirms the direct contribution to the overall economic development of the country by encouraging employment and social engagement of marginalized groups in business activities which not only aim to make profit but ensure a safe workplace, social well-being and positive changes in the environment. Unlike profit oriented enterprises, social entrepreneurship is based on the triangle of goals: People - Planet - Profit.

This paper presents examples from the country and the world that confirm the contribution of social entrepreneurship in reducing unemployment, increasing the production and value of GDP, reducing fiscal expenditures and inequalities in society and contributing to the psychological relief of individuals and the community as a whole.

Keywords: social entrepreneurship; marginalized groups; unemployment; social well-being

LITERATURA

1. Delač, D. (2014). *Makroekonomija*. Zagreb, VERN.
2. Državni zavod za statistiku (2016). *Hrvatska u brojkama*. Preuzeto s: <https://www.dzs.hr/> (25.07.2017.)
3. Državni zavod za statistiku (2016). *Prvi rezultati*. Preuzeto s: https://www.dzs.hr/Hrv/system/first_results.htm (25.07.2017.)
4. Državni zavod za statistiku (2016). *Priopćenje*. Preuzeto s: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/07-01-02_01_2016.htm (27.07.2017.)
5. European Commission (2016). *Country Report Croatia 2016*. Preuzeto s: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_croatia_en.pdf (24.07.2017.)
6. Europski socijalni fond. *Najava natjecaja: Podrška socijalnom uključivanju i zapošljavanju marginaliziranih skupina*. Preuzeto s: <http://www.esf.hr/najava-natjecaja-podrška-socijalnom-uključivanju-i-zaposljavanju-marginaliziranih-skupina/> (26.07.2017.)
7. Europski socijalni fond. *Razvoj ljudskih potencijala*. Preuzeto s: <http://www.esf.hr/natjecaji/socijalno-uključivanje/page/3/> (26.07.2017.)
8. EUROSTAT. Statistics Explained. *Unemployment Statistics*. Preuzeto s: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics (26.07.2017.)
9. Hrvatski centar za zadružno poduzetništvo (2016). *Godišnje izvješće o stanju zadružnog poduzetništva za 2016. godinu*. Preuzeto s: http://zadruga.coop/upload_data/site_files/15685717151133565576743222798_godisnje-izvjesce-o-stanju-zadrznog-poduzetnistva-2016.pdf
10. Hrvatski zavod za zapošljavanje. *Registrirana nezaposlenost*. Preuzeto s: <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tipIzvjestaja=1> (27.07.2017)
11. Martin, L. R.& Osberg S. 2009. *Socijalno poduzetništvo*. Autonomni centar ATC: Čakovec. Preuzeto s: <http://www.ogi.hr/files/publikacije/drugi/Socijalno%20poduzetni%9Atvo%20-%202009.pdf> (27.07.2017.)
12. Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku. *Nacrt ključnih elemenata Europskog socijalnog fonda otvorenog trajnog poziva na dostavu projektnih prijedloga „Podrška socijalnom uključivanju i zapošljavanju marginaliziranih skupina“*, e-Savjetovanja. Preuzeto s e-Savjetovanja: <https://esavjetovanja.gov.hr/Econ/MainScreen?EntityId=5592> (25.07.2017.)
13. Perčin, M. 2011. *Socijalno poduzetništvo inovacija za dobrobit čovječanstva*. Organizacija za građanske inicijative: Osijek. Preuzeto s: <http://www.ogi.hr/files/publikacije/ogi/SPInovacija.pdf> (27.07.2017.)

14. Petričević T. 2012. *Poduzetništvo u službi zajednice*. U: *Zbornik radova o društvenom poduzetništvu*. Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva: Zagreb. Preuzeto s: https://zaklada.civilnodrustvo.hr/upload/File/hr/izdavastvo/digitalna_zbirka/poduzetnistvo_u_sluzbi_zajednice.pdf (27.07.2017.)
15. Poslovni dnevnik (2017). *Objavljeni i službeni podaci koliko se ljudi iselilo iz Hrvatske: Najviše odlaze mladi*. 22. srpnja 2017. Preuzeto s: <http://www.poslovni.hr/hrvatska/objavljeni-i-sluzbeni-podaci-koliko-se-ljudi-iselilo-iz-hrvatske-najvise-odlaze-mladi-330288> (27.07.2017.)
16. Vlada Republike Hrvatske (2015). *Strategija razvoja društvenog poduzetništva u Hrvatskoj*. Preuzeto s: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Sjednice/2015/226%20sjednica%20Vlade/226%20-%207.pdf> (23.07.2017.)